

НА ПРВОМ ЗАДАТКУ ПО НАРЕЂЕЊУ ДРУГА ТИТА

Није се ни разданило када смо кренули. Пут камени, тврд и прашњав. Северац сече. Идемо тромо, ћутке. Илија „Брадоња“, шофер са Романије кога је послао Чича Романијски по џепану у Ужице, пошто га захватила ова офанзива па није могао да се врати, прикључио нам се и повлачи се заједно с нама. Идемо један поред другог, тромо, уморно. На нотама ми баканце, добре — скијашке. Као да сам знао да ће доћи дан када ће ми добро доћи. Лане сам их поручио из Словеније. Али, постале су ми тешке и једва их носим. Идемо полако тим тешким вијугавим путем који се час спушта, час диже и не водећи рачуна ни о времену ни о пређеним километрима.

Негде, на једној узвишици огреја нас сунце, али зубато. Но, и тако како је, добро нам дође да застанемо, седнемо и одморимо се не би ли нас колико толико загрејало. Данас је први децембар, па иако календароки није почела, зима не куца, већ улази на широко отворена врата и почиње да се завлачи под кожу и кост да гризе.

— Хајдемо, устаде Илија, протеже се и полако крену.

Устадох и ја и уз крајњи напор настависмо даље, мало жи!вље не би ли се загрејали.

Након дугог пешачења, стигосмо на крај пута. Овде, на овом месту, испред једне јаруге, поређани камиони и кола, а поред пута истоварени делови штампарије, последњи број „Борбе“ и непреломљени табаци „Историје СКП-б“, а мало даље уз косину гомила пушака. Даље — нема пута. Он је стигао догде и даље кије могао. Иопред њега испречио се — рат. Многи од оних који су га правили оставили су га незавршеног, бацили крампове и лопате и узели пушке. А одавде даље воде стазе узане и слурме којима нема краја, као што је и мука овог напаћеног народа бескрајна.

Прешавши преко једне косе, спустисмо се у долину коју пресеца узани поток. Са једне стране потока кафана, једна кућа и две бајте, а с друге овећа брвнара. Рекоше да је то општинска судница.

Уђосмо у зграду. У овећој просторији збијени борци један до другог. Уз велике муке Илија и ја углависмо се некако и лепосмо један до другог да отпочинемо. Али, иако сам уморан од дугог пешачења, јер од синоћ смо преваљили преко двадесет километара, сан ми не иде лако на очи. И само што ме сан обори, у зграду упаде млад момак у сукненом оделу, са немачком стројницом преко груди и немачким чизмама на ногама.

— Другови, обрати нам се. Потребна су ми три друга који ће извршити један задатак.

Ђегов позив нико није чуо, нити се ико помери, јер умор ионекад може човека да обори као пушчано зрно.

— Хајте, другови, јавите се, да ја не одређујем, та ваљда смо војници, опет ће овај, но сад чисто молећивим гласом, ваљда свестан да и одређивање не би било ништа боље, али узалуд.

Латано лактом љурнух Илију:

— Илија, чујеш ли?

— Чујем! одговори, иако сам мислио да спава.

— Хајд'мо! рекох и дигосмо ое иако не баш лако. Узесмо пушке и пођосмо к вратима. Као трећи, прикључи нам се Пуле Прокић, гимназијалац из Аранђеловца.

Предвођени овим младићем, уђосмо у кућу повише кафане. У соби, за примитивним столом прекривеним генералштабним картама, седео је човек средњих година, обучен у кратки зимски капут од дебелог шајка. Иако је соба прилично мрачна, одмах сам га познао. Једног дана срео сам га на улици у Ужицу, ишао је из Народне банке ка Команди места. Пратио га је један борац, чини ми се, исти овај, који нас је довео.

— Ово је наш Врховни командант, рече ми друг шји је ишао поред мене.

— Друже Стари, ево довео сам ову тројицу, рапортира му младић.

— Другови, обрати нам се друг Стари, треба одмах да се пребаците на Краљеве Воде. Тамо је остало више тешких рањеника које нисмо успели да евакуишемо па је потребно извидити шта је с њима. Уколико непријатељ тамо још није ститао, потребно је на неки начин хитно да јавите, како би послали камионе да их покупе. Ситуација је крајње критична и треба пожурити јер су у питању рањени другови.

— Друже Стари, обратих му се. Пре него што пођемо, мислим да би требало решити нека питања. Прво, ми полазимо у једну неизвесност. Можемо доћи у додир с непријатељем, па и изгинути. Зато предлажем да се узму наша имена, па ако се не вратимо, да се зна где смо остали. Друго, треба одредити вођу патроле.

— Слажем се, одговори друг Тито и у један блок који је стајао пред њим, уписа наша имена а затим ми се обрати:

* * Ти ћеш бити вођа патроле.

Затим извади осам папирних новчаница по 50 динара и пружи ми их:

— Ово понесите са собом, па ако свратите негде да што поједете, платите. Затим, након кратке паузе додаде: — ево и овог друга вам придајем, рече показујући на младића који нас је довео. — А сад пођите одмах. Доле, на друму је мој ауто који креће на Борову главу, пожурите да га стигнете па нек вас до тамо пребаци.

Пошто га пропишо поздрависмо, изађосмо напоље, пожурисмо да ститнемо пре него кола крену.

Само што стигосмо, кола кренуше. У колима осим нас био је и друг Бутум, курир Врховног штаба. Након кратке вожње, стигосмо на Борову главу. Ми се упутисмо лево кроз шуму ка Чиготи, а Бутум оде десно у правцу Муртенице.

Чим уђосмо у шуму, немачки тенкови избише на Борову главу. Ишли смо брзо оријентишући се путем и врхом Чиготе који доминира готово читавим Златибором.

Кад смо избили надомак Јокине ћуприје, зачусмо зујање мотора. Наиђосе двојица на мотоциклу из правца Краљевих Вода према Боровој глави. Налазили смо се близу пута, Предложих да сиђемо и да их из заееде побијемо, но Илија ме одврати и упозори на задатак који смо добили, Тако се упутисмо у правцу Чиготе не би ли од неког сазнали за судбину даших рањеника.

Подио Чиготе смо наишли на један збег жена и деце. Од њих омо сазнали да су Немци целу болницу уништили и ове рањенике које су нашли — побили.

Већ је почео да се хвата мрак. Пошто смо претпоставили да се непријатељ није задржао на Боровој глави већ продужио даље, ми смо се кретали правцем северозападно од пута. Успут смо наишли на једну сеоску кућу. У кући смо поред домаћина и његових укућана нашли и два друга који су тражили своју јединицу. Замолили смо домаћина да нам да ако има шта да једемо. Био је веома гоСтољубив, те похто смо се zaloжили !са нешто проје и млека, наставили смо пут. Од домаћина смо сазнали да се село из кога смо пошли звало Драглица и он нам је укратко објаснио куда треба да идемо и којим правцем,

Кретали смо се чистином, једном пространом ливадам. Ноћ је била тиха са месечином, али небо беше покривено крупним облацима. У моменту застадосмо, пред собом угледасмо трагове аутомобилских гума. Па зар овде, у овом беспућу? Можда су извлачили грађу?! У сваком случају настависмо пут пратећи тај траг уверени да ће нас извести на пут. Кад се у једном моменту појави месец иза облака, застадох и гласно се насмејах. Траг за који смо мислили да је од аутомобилских гума био је траг од балвана који је оставио утлачано удубљење. Када је замрзнута земља омекша-

ла, наишле су овце и евојим чапоњцима ту углачану површину ушарале. Но и поред те варке, ми смо продужили пут, те смо се након пола сата нашли на истом месту одакле смо колима пошли на задатак.

Друга Тита смо нашли у истој кући. После поднетог извештаја упитао нас је да ли смо гладни. Понудио нас је да се прихватимо. На столу су се налазила два тањира, у једном кавурма, а у друшм суве шљиве. Захвалио сам и рекао да смо јели код једног домаћина и платили му. Извадих из џепа преостале паре и пружих му.

— Нека, задржи то, можда ћете требати још негде да идете, па нека вам се нађе. А сад сиђите доле у кафану, попите по чај, па кад кренемо поћи ћете са мном.

Доле у кафани гужва. Људи уморни спавају за столовима под столовима и по поду где је ко ситао да се смеети. Кафеџија кува чајево, а Влада Дедијер му исплаћује. Једва сам уграбио парче пода и сместио се. Само што ме је почео сан да хвата, чух некакав разговор напољу. Изађох да погледам. Колона се већ формира. Уђох у кафану, потражих Илију и Пулета и изађосмо. Колона је већ кренула. У колони нашао сам се испред друга Тита. Испред мене ишао је поп Влада Зечевић а до њега енглески капетан Хадсон, који се стицајем околности нашао у повлачењу с нама. Ишао сам штово као аутомат и више никакав умор нисам осећао. Читаво тело као да више није моје. Кад након другог пешачења, чије време нисам био уопште у стању да оценим, избисмо на једну косу, ошину ме хладан северац по лицу те ме прену из некаквог чудног стања. Имао сам утисак да сам у ходу заспао. Чух друга Тита:

— Изгледа да ће ова зима бити веома оштра. Зденка, где су оне моје ваљенке?

— У сандуку су, друже Стари! одговори Зденка.

— Богами, требало би их сачувати, још ће ми оне добро доћи.

Кад нас је након нешто више од месец дана на Романији стиснуо мраз од —32 степена, сетио сам се ових речи друга Тита.

Већ је месец био зашао. Кретали смо се по мрклој ноћи без водича. Када смо се нашли на једној чистини, на месту где се пут рачва, стали смо.

— Ја мислим, друже Стари, јави се поп Влада, да треба да наставимо овим десним.

—¹ Не, одговори друг Тито. Ја мислим да овај други води на мост. Ја сам добро проучио карту.

Пошто је поп Влада био упоран тврдећи да је његов предлог најбољи, друг Тито закључи:

— Ја имам један светлећи метак. Идем овамо, па ако наиђем на мост, ја ћу опалити, па ви крените.

Бж> сам толико уморан да сам одлучио да останем ту и да сачекам светлећи метак. Са мном су остали Илија и Пуле.

Недалеко од мене седели су на ледини друг Влада и капетан Хадсон и нешто су причали. Од умора нисам уопште обраћао пажњу на њихов разговор, еан ме је одмах савладао. Колико сам спавао не сећам се. У једном моменту сам се пробудио. Питао сам Илију и Пулета да ли су видели светлећи митак. Одговорише да нису видели. Окочио сам и позвао их да кренемо. Пут нас је водио низбрдо и после око пола сата хода избисмо на мост на Увцу. Прешавши преко њега, опростили смо се од Србије. Многи који су те ноћи прешли преко тог моета никад ое више нису вратили натраг. Они су умрли да биомо м.и живели. Нека им је слава!

(„Вести", ТипО!ВО Ужице, 1. октобар 1976.)

Драги ЈОВАНОВИЋ